

LAVAL

A MONTOIRE-I Hitler-Pétain találkoztát a titok homálya vette körül. Azóta sok idő telt el és a világ közvéleménye tisztába jöhetett azzal, hogy Montoire-ban nem igen lehetett szó a két államfő között sem politikai, sem katonai dolgokról, hanem csupán gazdasági természetű együttműködésről.

A „Risorgimento“ nagy államférfia, a modern Olaszország megalapítója, Cavour, aki a képviseleti rendszer rendíthetetlen híve volt, mondotta egy ízben, magyarrá lefordíthatatlan szójátékkal: „A legrosszabb Kamara (Chambre) többet ér, mint a legjobb előszoba (antichambre)“. Cavour talán kissé túlbecsülte a parlamenti rendszert. A politikai erkölcsök sok esetben lerontják a képviseleti rendszer előnyeit, sőt nagy bajok is származhatnak belőle. De a nagy olasz politikusnak tökéletesen igaza volt, mikor az előszobák ártalmas hatásáról beszélt: ezt Vichy példája is ékesen bizonyítja.

Ugyan mit csinálnak ma Allier megye kedves, szép fürdővárosában? A tilos zóna állástalan tanárai, hivatalnokai, leszerelt katonák, írók, zurnalisták, mind mind előszobázik reggeltől estig, hogy egy miniszterrel, egy államtitkárral, egy tábornokkal, egy osztályfőnökkel beszélhessen. Ezek az előszobák Vichyben ama ritka helyiségek közé tartoznak, melyeket még nagyjából fűtenek, hiszen a szállodák nyári fürdőzőkre és turistákra vannak berendezkedve. Szól a telefon, iratcsomókat keresnek, megtalálnak és újra elvesztenek és végre foglalkoznak az ügygel, előkerülnek a szükséges iratok. A sajtó úgyszólván nem számít már, a rádióról mindenki nagyon jól tudja, hogy nem beszélhet szabadon. Vichy egy nagy előszoba, az egyetlen hely, ahol valami olyasmi alakulhat ki, amit politikai atmoszférának szokás nevezni s ez az atmoszféra a kormány és a minisztériumok várakozó helyiségeiben terjeng széjjel. A legfantasztikusabb hírek keringenek itt és sokszor egy óra múlva már a cáfolatuk is szájról szájra jár. De még így is megtették a maguk hatásukat ebben az egészen sajtóságos környezetben, melyről még a leglelkesebbek is kénytelenek megállapítani, hogy olyan mint egy légmentesen elzárt palack... Ma divat a Harmadik Köztársaság parlamentjének folyosói intrikusairól rösszat mondani. De hol van a mai kornak élesszemű és világosfejű La Bruyéreje, aki 1940—41 telének előszobái intrikusairól festene halhatatlan arcképeket? Elég ha az ember csak két napig figyelni ezt a sajátos életet, türelemmel várva saját dolgára s már ellenállhatatlan vágya támad, hogy egy kis friss levegőt szívjon a fürdő parkjában, még ha a téli szél hidegen fűjdogál is a bokrok között...

És mégis lehet, hogy Vichy, Cavour szavával élve, a „legjobb előszoba“. Az emberek, akik körül itt tolonganak, tömött tárcájú, hithű személyiségek, kik tisztességes munkával keresték meg vagyonukat, gazdag polgári sarjadékok vagy ilyenek közeli rokonai, kikben nincs egy csöpp zsidó vér sem és akik megszakították minden kapcsolatukat a szabadkőműves páholyokkal. Minden esetben „jóindulatú emberek“, bár kissé más értelemben, mint Jules Romains nagy regényciklusában értelmezi a „hommes de bonne volonté“ kifejezést. A hatalomnak ezen új bittokosait át meg átjárja az a gondolat, hogy sajnálatos visszaélések rontották a legújabb „ancien régime“-et (1870—1940) és hogy ezeket meg kell szüntetni. Kiki igyekszik megtenni a magáét. Legtöbbjük nagyszámú család feje és feddhetetlen magánéletű ember, aki mindenképpen különbözni akar a Harmadik Köztársaságban annyira elszaporodott kijáróktól és törtetőktől... Csakhogy, néhány ritka kivételt nem számítva, politikai szempontból teljes járatlanság jellemzi ezeket a jóra való embereket...

Azonfelül a nemzetinek mondott' „felülről“ jött forradalom még nem jutott odáig, hogy megfojtsa a klikkeket és megszüntesse a hivatalok vetél-

kedését. A parlamenti kijárások helyébe az állam magas állású hivatalnokainak ajánlásai léptek és az eredmény nem sokkal jobb, mint hajdanában...

Egy bizonyos: a kormányzat bizonytalansága sohasem volt oly nagy, mint az 1940 júliusi alkotmánytörvények közzététele óta. Míg a marsall számára abszolútabb hatalom állapított meg, mint amilyent XIV. Lajos és Napóleon élvezett, az alkotmány intézkedett az utódlásról, amit a közvélemény „dauphinat“-nak nevezett el, ami csak természetes is, hiszen az államfő 85. életévében járt. Pierre Laval, Aubervilliers polgármestere jelöltetett ki a 4. sz. alaptörvényben nemcsak arra, hogy állandóan ellássa az Államtanács alelnökségét, hanem arra is, hogy automatikusan következzen a marsall után az államfői székben, ha ez „bármilyen okból“ akadályoztatva volna hivatalának gyakorlásában.

A „bármilyen okból“ egészen széles értelemben veendő: szólt halál, súlyos betegség, lemondás, személyes szabadság korlátozása, fogságba ejtés esetére — ez utóbbit is figyelembe kellett venni, akár külső, akár belső bonyodalmakra gondol az ember. A „dauphinat“ pedig jutalom volt, melyet a hajdani forradalmi szocialista kért és meg is kapott, mert igen jelentős szerepet vitt a Harmadik Köztársaság megszüntetésében, mit minden különösebb nehézség és vérontás nélkül hajtott végre a változatos politikai múltú, ügyes politikai manővereiről nevezetes auvergne-i politikus.

Egészen hagyományos a francia királyság történetében, hogy a „dauphin“, a királyfi sok tekintetben az uralkodóval ellentétes állápontra helyezkedik. XI. Lajosnak apja, VII. Károly fegyverrel kényszerítette fiát engedelmességre; Navarrai Henrik sokáig harcolt az utolsó Valois, III. Henrik ellen. A dauphinség sok embernek fejébe száll s ez a chateldoni mészáros fiával is megesett, mikor beleült a nagy méltóságra.

A francia belső politikai történetet 1940 augusztustól decemberig a Pétain—Laval ellentét uralta. Míg a marsall népszerűsége hétről hétre emelkedőben volt, a Tanács alelnökének népszerűtlensége közmondásossá vált. Clermont-Ferrandba, Lyonba, Toulouseba, Marseilleba tett körútjára az államfő óvakodott elvinni helyettesét. Bizonyos, hogy ez esetben nem éljenzéssel fogadták volna a marsaik. Ezek után nem volt meglepő, hogy Lavalnak december közepén el kellett hagynia a kormányt és le kellett mondania utódlási jogairól.

De a kormány személyi összetételének bizonytalansága nem december közepén állott be. Ha egy külföldi szemlélő december elsején álomba mami, és 1941 februárjában felébredve beállít Vichybe, talán egyetleny minisztert sem találna a helyén. A közoktatásban Chevalier foglalta el Ripert helyét, Baudouin szilveszter táján vett búcsút Vichytől... Jobbnak látta visszatérni a bankszakmához, amihez régi adófelügyelői állása is hozzákötötte. Majd januárban lemondott Belin, a munkaügy, Alibert az igazságügy vezetője.

Végül februárban bekövetkezett a tengerészetügyi miniszter, Darlan kinevezése az államfőhelyettesi és tanácsalelnöki méltóságra, amivel Pétain mindenesetre közelebbi munkatársát tisztelte meg.

Az államtitkárok is szédítő gyorsasággal cserélődtek ki ez idő alatt. Az információs államtitkár hétszer változott tizenegy napon belül. Másrészt René Gillouin 48 óráig viselte a közoktatásügyi államtitkárság tisztségét. Jól megszervezett sajtószolgálat magyarázta a közönségnek, milyen szerencsés választás volt Gillouin kinevezése, amivel különben számos szakember is egyet értett. De a vidék sok helyen a posta késedelmessége miatt csak akkor olvashatott az új államtitkár kiválóságairól, mikor már a rádióból tudta, hogy „más tisztségre jelöltetett ki“.

A vereség utáni ernyedtség és az agg marsall személyi tekintélye akadályozza meg az egyszerű francia polgárt abban, hogy mindezzel szemben

állást foglaljon. A törvényhozás Vichyben szinte légüres térben történik, s az egyetlen szakma, ahol e kormányzási módszerek megszüntették a munkanélküliséget, a „Journal Officiel“ nyomdászainak testületéé.

Igen sajnálatos, hogy számos kitűnő reformgondolat marad holt betű, mivel ilyen körülmények között fogtak hozzá megvalósításához.

Szerencsére ez a bizonytalansági állapot nem igen megy túl Vichy látóhatárán. Az átlagos franciát nem érdeklik a miniszterváltások és tovább is bátran látja el hosszú és nehéz munkáját, miközben azt gondolja, hogy „majd csak rendbe jön valahogy“. Kevés kivétellel mindenki bízik a marsallban, aki a jelen minden keserűsége ellenére is a verduni Franciaországot testesíti magában. Tudja, hogy Pétain nem egykönnyen enged a rábízott értékekből és nem tűri, hogy újabb háború dúlja fel a megviselt országot.

A sok miniszterváltóság pedig nagyjában hidegen hagyja a dolgozó országot. A családfenntartók legnagyobb gondja, hogy foglalkozáshoz jussanak, ha elvesztették a régit, hogy nevelhessék gyermekeiket és hogy mi módon használják fel a közellátásból rájuk eső szegényes adagokat. Hogy hány zsír- vagy cukorszelvény van a következő havi jegyen, jobban érdekli, mint a tárcák elosztása. Ez nem a materializmus, ez a jól alkalmazott realizmus álláspontja.

Ha eltekintünk egyes külföldi lapok tudósítóinak fantasztikus találataitól, mindössze két tény érdemel felemlítést német-francia viszonylatban, — ha ezen a gazdasági együttműködést értjük, — s ez Pétain és Laval januári találkozása La Ferté-Hauteriveben és Darlan tengernagy gyakori párizsi utazásai február elején.

A demarkációs vonal mellett fekvő kis faluban találkozott az állam feje régi munkatársával, miről egy igen szűkszavú közlés számol be Vichyben. A félreértések „tisztázódtak“. Úgy látszik, Pétain marsall inkább csak morális elégtételt akart adni Lavalnak, kiről annyi mindenféle kósza hír járt, melyeket persze igái nehéz ellenőrizni.

Ettől a gesztustól addig a hír, hogy Laval visszakapja régi, öt hónapig betöltött tisztségét a vichyi kabinetben, mégis csak elég nagy a távolság... S hogy a volt „dauphin“, Laval Párizsban, megszállt területen választotta ki székhelyét, s nem a szabad Franciaországban, annak is bizonyára megvan a maga oka...

Darlan utazásait is összehozták Lavalnak a Pétain-kormányba való visszatéréseivel. Minden attól függ, milyen minőségben térne vissza? „Trónöröklésről“ persze már nem lehet szó. De minthogy Laval a megszállt területen tartózkodik, a nagy taktikai tehetséggel rendelkező politikus könnyen vállalkozhatnék arra, hogy bizonyos elemeket Vichy ellen fordítson. Úgy látszik tehát, a legjobb módja annak, hogy Laval ne ártson, az lenne, ha a kabinetben pontosan meghatározott feladatot juttatnának neki, hol képességeit teljes mértékben kifejthetné. Ahol legjobban szolgálhatja hazáját, az a francia-német gazdasági együttműködés tere, s ha egyszer Laval újra felbukkan Pétain kormányában, csak ez a szerep várhat rá.

A német-francia gazdasági együttműködés területe pedig igen nagy. Ha eltekintünk az északi vidékektől, a Pas-de-Calais-tól és a Somme vidékétől, mely többé-kevésbbé ma is hadművelleti terület, továbbá Elzász-Lotharingiától, mely különleges kormányzás alá került, a megszállt területre esnek az egész párizsi medence, a fővárost körülvevő gyári övezetével, Citroén, Renault autógyarai, stb., továbbá a Rouen-Elbeuf-Louviers vidéki szövögyárak, a Saône-et-Loire megyében levő Creusot-fegyvergyárak, a bresti lorienti, Cherbourgi és rocheforti arzenálok. A megszállt terület mezőgazdasági forrásai a leggazdagabbak az országban: a Beauce gabonája, Normandia vaja és sajtja, Bretagne burgonyája és Champagne, Bourgogne, Bordeaux bora, mind a megszállt zónába esik. Már pedig a szabad zóna felé a forgalom egészen

a minimumra van szorítva továbbra is, holott a szabad zóna sokkal szegényebb terményekben. De a lyoni selyemgyárak, a saint-étienne-i szénvidék, a marseille-i szappan- és egyéb gyárak még mindig jelentékeny értéket képviselnek, mihez hozzájárul a Bresse-vidék baromfija, Vaucluse primőrjei, a Provence olaja, és a Languedoc-Roussillon szőlője...

Nyilvánvaló, hogy tisztán gazdasági szempontból egy túlnépese- dett és túliparosodott országgal szemben Franciaország a maga egészé- ben számos kompenzációs terméket állíthatna elő.

Már az 1939. háború előtt is Franciaország Németországnak nagy szállítója volt és csak a politikai feszültség befolyásolta később ked- vezőtlenül a kereskedelmi mérleget.

Persze ahhoz, hogy a francia polgár és munkás teljes mértékben kifejthesse termelő képességét és a maga életéről is gondoskodhasson, a két zónára való osztottságnak kellene elsősorban eltűnnie. De még egy katonai és közigazgatási osztottságot is el lehet képzelni anélkül, hogy a kereskedelmi forgalom olyan bénító korlátozást szenvedne, mint ma.

Könnyítés, lazítás, kölcsönös megértés: mindez szép programm volna a gazdasági együttműködés számára. És Laval sokoldalú, praktikus politikai tehetsége értékes munkát fejthetne ki e téren, anélkül hogy ki kellene lépnie a fegyverszünet kereteiből, amely különben sem gondolt arra, hogy kínai falat emeljen Franciaország kellős közepén.

Németország nagy megértésről adott tanúságot, amikor a Svájcban internált 30.000 francia tisztet és katonát haza engedte és haza segítette tűzhelyéhez január végén. Ezek a „tilos“ zóna kivételével újra megkezd- hették békés polgári munkájukat. A több mint négy gyerekes családapá hadifoglyok ügyében pedig Scapini a közeljövőben fejezi be tárgyalásait.

Így a mezőgazdasági munkaerő némi gyarapodást mutat, de még mindig nagy hiány mutatkozik a tavaszi mezei munkálatoknál, holott az éhínség mind jobban fenyegeti az országot.

Az iparban, különösen a nehéziparban érte el az együttműködés a leg- jelentősebb eredményeket. Franciaország és Németország nagy fémipari vállalatai Párizsban összeültek és egy egyezmény alapjait rakták le tanács- kozásaik folyamán.

Másrészt az értékpapírpiac is megnyílt. A lyoni börze szabályozó szerepet tölt be a szabad övezetben. A párizsi úgyszólván naponta jegyzi a részvények áremelkedését, ami különben minden inflációs korszak vele- járója, de egyúttal az ipari fellendülésnek is tanúsága. A megszálló sereg rettenetesen súlyos költségeinek kifizetése után a francia tőkés még mindig rendelkezik annyi tőkeerővel, hogy sikerül úgy az országban, mint a kül- földön a francia hitelélet szilárd alapjait fenntartani.

A francia tőkének német és a német tőkének francia érdeklődése is észlelhető függetlenül a politikai helyzettől. Február 7-én egyik hírügynök- ség jelentette, hogy német közgazdászok csoportja érkezett Párizsba, hogy az árucseré élenkítéséről tárgyaljon a két ország között. Ha a franciáknak az lesz a benyomása, hogy a győztes nem zsákmányolja ki szorult helyzeté- ben, sőt ellenkezőleg széles lehetőségeket nyújt saját országa kincseinek kitermelésében, a két ország közötti közeledés bizonyára kevesebb akadályba fog ütközni, mint hajdan. S a józan ész is azt mondja, hogy ennek így kell lenni.

Az a hír is járja, hogy Hjalmar Schachtnak, a Reichsbank volt elnöké- nek kész terve van íróasztala fiókjában a német-francia gazdasági együtt- működés kiépítésére és az európai termelésbe való beállítására. Ez a terv remélhetőleg rövidesen a francia érdekeltségek elé kerül, úgy Párizsban mint Vichyben. Talán ez lesz a tárgyalási alap a két ország gazdasági együtt- működésének kiépítésében.

Szép feladatok várnak tehát Lavalra a nélkül, hogy a dauphini rangot újra vissza kelljen kapnia.